

ENDERUN DERGİSİ
JOURNAL OF ENDERUN

Makalenin
Gönderim Tarihi:
01/10/2021

e-ISSN: 2618-592X

YIL/YEAR: 2021 CİLT/VOL: 5 SAYI/ISSUE: 2

Makalenin
Kabul Tarihi:
12/10/2021

Çevrimiçi olarak / Available online at www.dergipark.org.tr/tr/pub/enderun

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK YILLARINDA KADINLARIN
SİYASAL HAYATA KATILIMI**

**WOMEN'S PARTICIPATION IN POLITICAL LIFE IN EARLY YEARS
OF TURKISH REPUBLIC**

Dr. Öğr. Üyesi Müşfika Nazan ARSLANEL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kamu Yönetimi Bölümü, E-mail: mnazan.arslanel@gop.edu.tr

ORCID : 0000-0002-8565-7081

ÖZET

Siyasal katılım iktidarlar için meşruiyet kazanmak ve devam ettirebilmek açısından önemli bir araçtır. İktidarların siyasi katılımı sağlamasında cinsiyet ise en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Cinsiyet faktörü, Siyasi hayata katılım bakımından geçmişten günümüze kadar tartışılan özel bir öneme sahiptir. Çünkü kadınlar için siyasi katılım hakkını elde etmek oldukça zor olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de de kadınlar siyasi hayatta var olabilmek için çok uzun süren mücadeleler vermişlerdir. Tanzimat ile başlayan ve Meşrutiyet ile devam eden dönem içerisinde gerek toplumsal hayata dâhil olma gerekse siyasi hayata katılım için bazı haklar elde etmişlerdir. Ancak bu elde ettikleri haklar kadınlar için yeterli olmamıştır. Kadınlar Cumhuriyetin ilanından sonra ortamın ve yönetiminde sağladığı imkânlarla siyasi hayata katılabilmek için yeni haklar arama çabası içine girmişlerdir. Cumhuriyetin ilk yılları Türk kadınının siyasi hayata katılımı açısından çok önemlidir. Bu yıllar günümüz Türkiye’sinde Türk kadınının sahip olduğu hakların temellerinin atıldığı yıllardır. Bu sebeple biz de çalışmamızda bu önemli süreci inceleyerek Türk kadınının Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasi hayata katılım için vermiş olduğu mücadeleyi incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyasi Katılım, Cumhuriyet, Seçim

ABSTRACT

Political participation is an important tool for the government to acquire legitimacy and to continue it. Gender is the most important factor in the political participation of the government. The gender issue has special importance in this regard that had been discussed from the past to the present in terms of participation in political life. Because it has been too difficult for women to acquire the right of political participation. From this point of view,

women in Turkey have struggled for a long time to become a part of political life. During the period that started with the Tanzimat and continued with the Constitutional Monarchy (Meşrutiyet), they obtained some rights to be included in social life and to participate in political life. However, these rights were not sufficient for women. After the proclamation of the Republic, women tried to seek new rights to participate in political life with the opportunities provided by the government and its aftermath. The first years of the Republic are very important for the participation of Turkish women in political life. The foundations of the rights of Turkish women were laid in these years which are enjoyed to this day. For this reason, in our study, we will examine the struggle of Turkish women for participation in political life in the first years of the Republic.

Keywords: Women, Political Participation, Republic, Election

1. GİRİŞ

Tanzimat döneminde başlayan ve Meşrutiyet döneminde hız kazanan kadın hareketleri sayesinde Osmanlı kadını, kadın hakları konusunda mücadeleler vermiş özellikle kurmuş oldukları kadın dernekleri ile toplumsal, ekonomik, hukuki ve siyasi hak taleplerinde bulunmaya başlamıştır. Osmanlı kadını hak mücadelesinde ilk başlarda siyasi hak talebinde bulunmamış, kadınların eğitimi ve sosyal hayata kazandırılması için taleplerde bulunmuştur. Bu taleplerini elde etmelerinin ardından da siyasi hak talebinde bulunmuş ve mücadele vermiştir. Kadınların Osmanlı döneminde başlayan bu çabaları Cumhuriyet döneminde sonuçlarını vermiştir.

Türkiye’de kadın haklarının günümüzde ulaştığı noktayı değerlendirebilmek için, Cumhuriyet ilk yıllarında yaşanan gelişmeleri bilmek gerekir. Türk kadını, 1930 yılında yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını kazanırken 5 Aralık 1934 tarihinde milletvekili seçme ve seçilme hakkına da sahip olmuştur. Bu hakların elde edilmesinde Türk kadınının verdiği mücadelenin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk de önemli rol oynamıştır. Meşrutiyet dönemindeki tecrübelerinden faydalanarak mitinglerde, basın ve derneklilik faaliyetlerinde etkin olan ve Milli Mücadele’ye önemli katkılar sağlayan Türk kadını, Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün çağdaşlaşma yolunda gerçekleştirdiği inkılaplarla layık olduğu yere ulaşmada önemli kazanımlar elde etmiştir. Demokrasi ve erkeklerle eşitliğin sağlanması konusunda siyasal katılımı sağlayacak olan siyasi haklar, Atatürk sayesinde Türk kadınına birçok ülkenin kadınlarından önce tanınmıştır. Yeni Anayasa ve yeni hazırlanmış olan Medeni Kanun ile Seçim Kanununda yapılan değişiklikler sayesinde Türk kadını sosyal ve siyasi haklara birçok medeni Batılı ülkeden önce kavuşmuştur. İsviçre ve Fransa gibi çağdaş birçok ülke kadınlarının Türk kadınından çok daha sonraları seçme ve seçilme hakkını elde ettikleri görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadın haklarında özellikle de kadınların siyasal hayata katılımının sağlanması açısından kayda değer gelişmeler yaşanmıştır. Sivil kadın örgütlerinin mücadeleleri sayesinde Türk kadını hak ettiği statü ve siyasal hakları elde etmiştir. Türk kadını kamusal alanda daha çok yer almaya ve siyasal alana dâhil olmaya sonunda da Meclise girmeyi başarmıştır. 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile, 1926 yılında Medeni Kanun ile sosyal ve hukuki alanlarda, 1930’da Belediye, 1933’te muhtarlık ve 1934 yılında da seçme ve seçilme hakkını verdiği mücadeleler sonucunda elde etmiştir. Ancak kadınların mücadelesinin yanında dönemin yönetiminde söz sahibi olan yöneticilerinde kadın meselesine olumlu yaklaşımlarını göz ardı etmemek gerekir. Biz de çalışmamızda günümüzde Türk kadınının sahip olduğu siyasal hayata katılım hakkının mücadelesinin verildiği Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan gelişmelerin neler olduğu ve nasıl geliştiğine

ilişkin durumu ortaya koymaya çalışacağız.

2. CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA KADINLARIN SİYASAL HAYATA KATILIMINI HAZIRLAYAN GELİŞMELER

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadın ve kadın hakları yeni düzenin temel meselelerinden biri olmuştur. Cumhuriyet'in ilanı yönetimde değişiklikler meydana getirirken toplumsal yapıda da değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu değişikliklerin belirleyicisi Atatürk'ün fikirleri ve ideolojisi olmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş bir toplum seviyesine ulaşmasının önündeki engeller ortadan kaldırılarak ekonomik, toplumsal, siyasi ve hukuki alanlarda değişiklikler gerçekleştirilmiştir. (Ediz,1995:121). Yapılan bu değişikliklerde kadın önemli bir yer edinmiş, kadınların toplumsal hayatta, çalışma hayatında ve siyasal hayatta daha etkin olarak var olması amaçlanmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Medeni Kanunun çıkarılması, kadınlara siyasal hakların verilmesi ile Atatürk'ün kadın konusuna yaklaşımı Cumhuriyet kadınının ortaya çıkmasında katkı sağlamıştır. Yine bu süreçte kadınların siyasal hayata katılımına öncülük eden kadınların katkılarını unutmamak gerekir.

Kadınların siyasete aktif olarak katılımını sağlayacak olan seçme ve seçilme hakkından önce bu hakların altyapısını sağlayacak toplumsal düzenlemeler yapılmıştır. 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadınların erkeklerle eşit eğitim almalarının yolu açılmıştır ve kadınların eğitim engeli ortadan kalkmıştır. Daha önce İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde başlamış olan kadın eğitimi ve erkeklerle eşit eğitim hakkı çabalarının devamı olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Tevhid-i Tedrisat Kanunu sayesinde eğitim ülkenin en ücra köşelerine kadar ulaşmış ve eğitim-öğretimde kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır (Yüceer, 2008:131-152).

Kadınların siyasal hayata katılımlarını sağlayacak bir diğer düzenleme 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'dur. Osmanlı Devleti'nde kanunlarda erkeğin üstünlüğünün yer aldığı, kadının yerinin olmadığı düzenlemeler mevcuttu. Aile hayatında ve toplumsal hayatta erkekler daha ön planda aynı zamanda da daha fazla hakka sahipti. Mecelle' nin günün şartlarına artık yetmemesi sonucu 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesi çıkartılmıştır. Bu kanunla erkeğin boşanma hakkına ve çok eşle evlilik yapma hakkına sınırlamalar getirilmişti. Daha sonra 1926 tarihinde İsviçre'den alınan Medeni Kanun ile kadın hakları açısından eksikliklerin giderilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Medeni Kanun'un kabulü ile kadın erkek eşitliği sağlanmış, tek eşle evlilik ve yapılan evliliklerde resmi nikâh zorunluluğu, kadınlara istediği mesleği seçme, mahkemede tanıklık yapma, miras ve boşanma gibi konularda birçok hak tanınmıştır. Medeni Kanunda yapılan değişiklikler sonucunda kadınlar kendilerine kamusal alanda daha fazla yer bulabilecek imkânına sahip olurken, kadın erkek eşitliğinde önemli adımlar atılmış oldu (Genç, 2018: 33). Milli Mücadele yıllarında her türlü fedakârlığı yapan Türk kadınları unutulmamış yapılan yeniliklerde öncelik kadınlara verilmiştir. Gerek Medeni Kanun'la gerek Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla kadınların toplumsal alanda var olmasına imkân sağlayacak haklar verilerek Türk kadınına yeni bir statü kazandırılmıştır.

Atatürk, Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'nda verdiği desteğe ve mücadeleye verdiği önemin göstergesi olarak, Türk kadınının fedakârlığını her fırsatta dile getirmiştir. Kadının toplumda arka planda olmalarını kabul etmemiş, kadınların başta eğitimi olmak üzere çalışma hayatına ve siyasal hayata katılımı ilgili bir takım hedefler belirlemiştir. Ayrıca kamusal alanda ve aile hayatında kadın-erkek eşitliğini sağlamayı da amaçlamıştır. Gerçekleştirilen reformların da hareket noktası bu hedefler olmuştur. Atatürk'ün Türk

kadınının olması gerektiği yere ait düşünceleri, Türk Kadınının birçok alanda haklar elde etmesini sağladığı gibi siyasal hayata dâhil olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadınların temsili fırsatını bulmalarına imkân vermiştir (Kılınççeker ve Gök, 2019: 55). Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'deki kadınların Batılı kadınlarla aynı seviyede olmaları için bir takım düzenlemeler ve uygulamalar hayata geçirilmiş, gerçekleştirilen inkılaplar ile toplumsal hayatın her alanında kadın- erkek eşitliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Demokratikleşmenin en önemli göstergelerinden biri kadınların siyasal haklarını kazanmasıdır. Demokratik bir düzen kurulmaya çalışılan Cumhuriyetin ilk yıllarında da kadınlar siyasal haklar elde etmek için çaba sarf etmişlerdir. Dönem itibariyle kadınların siyasal katılımına katkı sağlayan Nezihe Muhiddin ve Kadın Halk Fırkası kadın haklarını savunmuştur. Nezihe Muhiddin dışında çok sayıda kadın da Fırka içerisinde görev almıştır. Bu Fırka başlangıçta kadının toplumsallaşması ve eğitimini amaçlamış, siyasi hakların ise nihayetinde kazanılacağını düşünmüşlerdi. Ancak Fırkanın Genel Sekreteri Şükufe Nihal, siyasi haklar için mücadele eden isimlerden olmuştur. Kadın Halk Fırkası isminden dolayı Ankara'nın onayını alamamış onun yerine 7 Şubat 1924'te Nezihe Muhiddin öncülüğünde Türk Kadınlar Birliği kurulmuştur. Türk Kadınlar Birliğin amacı da kadın haklarını savunmaktı. 1927'de çıkardıkları tüzükte kadınların siyasal katılımını amaçladıkları açıkça görülmektedir. Birlik 1927 seçimlerine kadın aday gösterilmesi için girişimlerde bulunmuş fakat Anayasal düzenlemeler de seçime katılacak olanların erkek olması gerektiği gerekçesiyle mümkün olmamıştır. Kadınlar Birliği 12 Nisan 1929 günü kadınlar için oy hakkını kesinleşmiş saydıklarını açıklamışlardır. Atatürk'ün de desteğiyle 3 Nisan 1930 yılında Belediye Seçimlerinde, 26 Ekim 1933'te Muhtarlık Seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir. Türk Kadınları ilk defa 1930 Belediye Seçimlerinde oy kullandılar ve seçilme hakkı elde ettiler. Yeni kurulan Devletin ilk kadın muhtarı Aydın'ın Çinekarpuzlu Nahiyesinden Gül Hanım olmuştur. Böylece kadınlar yerel seçimlerde siyasal haklarını hukuken tescil etmiş oldular. Cumhuriyet'in başlangıcından itibaren hak arayışındaki öncü kadınlar kendi hakları için etkin bir şekilde mücadele etmişlerdir (Erzen, 2011: 664).

Kadınların hak talepleri ve bu hakları elde etmek için verdikleri mücadeleler sonucunda 5 Aralık 1934 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. ve 11. maddeleri değiştirilmiş, 1876 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanunu'nun 2, 5, 11, 16, 23, 58. maddelerinde yer alan “ erkek” ibaresi yanına “ kadın” ibaresi eklenmiştir. Yine aynı gün yani 5 Aralık 1934'te aralarında Afet İnan'ın da bulunduğu kadınlar Beyazıt'ta toplanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine teşekkür etmişler ve Atatürk'e teşekkür telgrafi göndermişlerdir. Türk kadını zorlu mücadelesine rağmen seçme ve seçilme hakkını elde ederek dünyaya örnek teşkil etmiştir. İlk milletvekili seçimi 1935'te yapılmış ve seçimleri kazanan 18 milletvekili ile kadınlar parlamentoya girmeyi başarmış ve seçimlere katılım sağlamışlardır (Erzen, 2011: 663).

Yeni rejimde gerçekleştirilen yeni kanunlarla elde edilen haklar ve bu hakların elde edilmesi için mücadele eden kadınlar sayesinde, kadınların sosyal, siyasal ve ekonomik hayata dâhil olması mümkün hale gelmiştir. Bu gelişmeler, sonuçları günümüze ulaşan kadınların toplumsal hayata ve siyasal hayata özgürce katılımını sağlamıştır.

3. CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA KADINLARIN SİYASAL HAYATA KATILAMA ÇABALARINDA KADIN ÖRGÜTLENMELERİ

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınların siyasal hayata katılmasını amaçlayan kadınların öncülüğünde fırkalar, birlikler kurulmuş, bu oluşumlar konferanslar, toplantılar

yaparak seslerini duyurmaya çalışmıştır. Siyasal katılım hakkını elde etmek amacıyla ilk olarak Kadın Halk Fırkası olarak kurulan ve Türk Kadınlar Birliği adıyla varlığını sürdüren kadın örgütlenmesini görmekteyiz. Örgütlenme kadınlar için siyasal katılım hakkı elde etmek ve siyasal katılımın alanını genişletmeyi amaç edinmiştir. Bundan başka Cumhuriyet öncesinde kadınların toplumsal ve siyasi meseleleri ile ilgilenen Türk Ocakları Cumhuriyet Dönemi'nde de kadın hakları meseleleri ile ilgilenmiştir (Kaplan, 1998: 40).

3.a. Kadın Halk Fırkası

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında kadınların siyasal haklarını elde etmelerini amaçlayan ilk örgütlü yapılarından biri olan Kadın Halk Fırkası Nezihe Muhiddin ve kadın arkadaşları tarafından 15 Haziran 1923'te kurulmuştur. Kadın Halk Fırkasında Nezihe Muhiddin dışında dönemin öncü kadınlarından Nimet Ruveyda, Şükufe Nihal, Seniye İzzeddin, Matlube Ömer, Zeliha Ziya, Tuğrul Bedri, Muhsine Salih gibi birçok kadın yer almıştır. Milli Mücadele'nin ilk dönemlerinde Meclis-i Mebusan seçimlerinde Anayasaya göre kadınların seçme ve seçilme hakkı yokken Halide Edip Adıvar'ın isminin oy pusulalarına yazılmış olması aydın çevrelerde ve siyasal haklar isteyen kadınlar arasında memnuniyet yaratmıştı. Kadın Halk Fırkası'nın başkanlığını Nezihe Muhiddin, İkinci Başkan Nimet Remide, Sözcülüğünü Latife Bekir, Genel Sekreterliğini Şükufe Nihal gibi dönemin önde gelen kadınları yapmıştır. Kadın Halk Fırkası, kadınların toplumsal ve hukuksal haklarını savunmuş ve kadınların Türkiye Büyük Millet Meclisinde yer almalarını hedeflemiştir. Fırka Türk kadınının toplumun her alanında statüsünü yükseltmek için çalışmalar yapmıştır. Kadın Halk Fırkası basını da etkin olarak kullanmaya başlamış basında kendisinden çok fazla söz ettirmeye başlamıştır. Dönemin kadın dergilerinden “Süs” dergisinde Kadın Halk Fırkasının Genel Sekreteri Şükufe Nihal “ Partimizin Mefkûresi” isimli yazısında:

“Partimizin amacı her şeyden önce Türk Kadınına muktadir bir dereceye terfi ettirmek özellikle ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişme amaçlarının gelişmesine katkı sağlamaktır. Bunun için öncelikle kadınlarımızın aydınlanmasını sağlamak onları gelecekteki görevlerine hazırlamak arzusundadır. Bu görevleri ise öncelikle annelik sonra da aile reisi görevleridir. Türk kadını öncelikle eğitilmeli aile ve toplumsal yaşamla ilgili hakları konusunda bilgilendirilmelidir. Zaten bundan sonra siyasi haklar kendiliğinden gelecektir.” sözleri ile Fırkanın amaçlarını anlattığı bir yazısını kaleme almıştır (Metintaş, 2018: 82).

Kadın Halk Fırkası 30 Mayıs 1923 tarihinde aydın kadınların da katıldığı bir kongre gerçekleştirdi. Kongrede Fırkanın İkinci Başkanı Nimet Ruveyda, Fırka'nın amacını ve çalışmalarını;

“Biz ne mebus olmak istiyoruz ne de siyasi cereyanlar peşinde koşmak niyetindeyiz. Bizim en birinci emelimiz içtimadi iktisadi gayelerin tahakkukunu görmektir. Çalışacağız ve ispat edeceğiz ki kadın bir memleket için na kabil'i ihmal bir kemiyettir. Bunu ispat ettikten sonra da hakkımızı isteyeceğiz, Daha doğrusu “ veriniz” diyeceğiz. Alıncaya kadar çalışacağız. Memleket için fedakerane bir surette çalışıp muvaffak olduktan sonra erkekler bizim hakkımızı tasdik etmeyecekler mi? Elbette evet... zaten bunu da biz hatırıma getirmediğimiz” şeklinde açıklamıştır (Kartal, 2005: 91).

Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte cinsiyetçi yaklaşımlar ve kadınlara yönelik önyargılar olsa da kadınların görüşlerinin destek bulduğu da görülmektedir. Kadınlar taleplerini en iyi şekilde ifade etmişlerdi ve siyasal haklarını elde etmek için de önlerine çıkan tüm engelleri aşmayı amaçlıyorlardı. Siyasal hak talepleri, örgütlü bir şekilde Nezihe

Muhiddin, Nimet Ruveyda gibi isimler tarafından Kadın Halk Fırkası aracılığıyla dile getiriyordu. Kadın Halk Fırkası iyi eğitim almış aydın kadınlardan oluşmaktaydı ve belirlenen ilkeler dışına çıkmayan, kadının toplumsal siyasal alanda pasif kalmaması ve siyasal hayata katılımı için mücadelesi veren örgütlü bir gruptu. Fırka Cumhuriyet'in inşasında kadınların da yerini alması için faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında seçim yasalarında değişiklikler yapılmış, değişiklik ile ilgili görüşmeler sırasında mecliste kadınlar ve kadınların hakları ile ilgili tartışmalar da yaşanmıştır. İlgili Kanununun 2. maddesinde "18 yaşını geçen her erkeğin seçme hakkı vardır" ibaresi yer alıyordu. Kanun tasarısı mebus seçiminde erkek nüfusa düşen mebus oranını arttırmayı amaçlıyordu. Her bin erkek için bir milletvekili seçileceği yine 20 bin erkek için bir milletvekili seçilmesinin önü açılmaya çalışılıyordu. Hüseyin Avni Bey bu oran belirlenirken kadınlarında dâhil edildiğini ifade etmiştir. Kadınlar siyasal haklarını kazanıncaya kadar aile içinde aile reisine oy vermiş gibi kabul edildiğinden 20 bin erkek esas olarak kabul edilmiştir. Tunalı Hilmi Bey şeriata aykırı olduğu gerekçesiyle tasarıya itiraz etmiştir. Mecliste Tunalı Hilmi Bey'in bu sözlerine karşılık itiraz edilmiştir. Bu gelişmeler den sonra 18 Nisanda Vakit Gazetesinde "Kadınların İntihabı" isimli bir anket başlatılmış, ankete katılanlar arasında kadınlara seçme seçilme hakkının verilmesini isteyenlerin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Kartal, 2005: 91-94).

Kadın Halk Fırkası 16 Haziran 1923'te parti kurulmak amacıyla gerekli olan hukuki izinler için valiliğe başvuru yapmıştır. Valilik başvuruyu İçişleri Bakanlığı'na bildirmişti. Kadın Halk Fırkası parti kurma iznini beklerken diğer taraftan da faaliyetlerine devam ediyordu. Fırka Belediye Seçimlerine katılmak amacıyla girişimlerde de bulunmuşlardı. Ancak Kadın Halk Fırkasının partilileşme talepleri henüz siyasal haklarını almamış olan kadınların parti kurmasına izin verilmeyeceği gerekçesi ile ret edilmiştir. Nezihe Muhiddin, parti kurma taleplerinin ret edilmesini Fırkanın tüzüğünden kaynaklandığını şu şekilde ifade etmektedir: "Çünkü bu tüzükte kadınlarmızın askerlik görevlerini yerine getireceklerine ait bir madde vardı." Daha sonra Fırka tüzüğünde değişiklik yapılarak yeniden parti kurulması talebiyle başvuru yapılmış, başvurunun kabulüyle Türk Kadın Birliği olarak kuruluş gerçekleştirilmiştir (Yüceer,2008:138-139).

3.b. Türk Kadın Birliği

Kadın Halk Fırkası Cumhuriyet'in ilanı sonrasında kadınların siyasi mücadelesi için yola çıkmış ve Anayasada engeller ile karşılaşmış, basında aldığı tepkiler ve hükümetin bölücü olarak nitelendirmesi sonucu tüzüğünde değişiklik yaparak siyasi içeriklerden sıyrılmış ve Türk Kadınlar Birliği olarak siyasi haklar mücadelesine devam etmiştir. Parti her ne kadar siyasi niteliğinden ayrılmış gibi görünse de kadınlar, Türk kadınlarının hakları için mücadeleden vazgeçmemişlerdir (Yıldız, 2015: 53).

Türk Kadın Birliği Türk kadınına çağdaş ve ileri bir düzeye ulaştırmak amacıyla 7 Şubat 1924 Nezihe Muhiddin öncülüğünde kurulmuştur. Türk Kadın Birliği, Türk kadınına fikri ve içtimai alanlarda yükseltmeyi hedeflemiş bunun da genç kızların gerçek bir anne gibi yetiştirilmesi ile sağlanabileceğini savunmuştur. Onlara göre kadınların toplumsal alandaki derin yaraları sarılmalı; dul, yetim, ailelerine, çocuklarına yardım edip destek sağlanmalıdır ve kadınlar ekonomik anlamda iş hayatında hak ettiği yerini almalı, toplumsal ve siyasi alanda üretken olmalıdır. Bunu sağlamak amacıyla Türk Kadın Birliği "Türk Kadın Yolu" isimli bir dergi çıkarmıştır. Türk Kadın Yolu Dergisi 1925-1927 yılları arasında faaliyet gösteren Türk Kadınlar Birliği'nin yayın organı olmuştur. Dergi Cumhuriyet rejiminin kazanımlarına ve kadınların siyasi haklarına yer veren yayınlar

yapmıştır.

Türk Kadın Birliği, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden İstanbul'a okumaya gelen genç kızlara yardım etmişlerdir. Yabancı dil öğrenmek isteyenlere bunun yolunu açmışlardır. Kurslar, konferanslar ve eğitimler gerçekleştirmişlerdir. 1927 yılına gelindiğinde Türk Kadın Birliği kadınların siyasi hakları için tüzüklerine yeni bir madde eklenmiş ancak Ankara'nın görüşü alınmadan yapılan tüzük değişikliği Ankara tarafından şüphyle karşılanmasına rağmen İstanbul Vilayet-i Hukuk İşleri Müdürlüğü bir sakınca görmeyerek yeni tüzüğü onaylamıştır (Toprak,1986: 24-25).

Nezihe Muhiddin'in ifadesiyle yeni kurulmasına rağmen Türk Kadınlar Birliği üye sayısı 200'e ulaşmıştır ve üyelerin 20'si de erkektir. Dernek örgütlenmesi Anadolu'ya yayılmış 1926 yılında Denizli'de,1927 Üsküdar'da ve 1927' de Diyarbakır'da şubeler açılmış kısa sürede 500'den fazla üyeye sahip olmuştur. Başlangıçta siyasete mesafeli dursa da sonradan siyasal hak taleplerini yeniden gündeme almışlardır.

Türk Kadınlar Birliği ilk siyasal girişimini 1925 yılında boşalan milletvekilleri için yapılacak ara seçimde yasal izin vermemesine rağmen Nezihe Muhiddin ve Halide Edip Adıvar için İstanbul milletvekili olarak aday başvurusunda bulunarak gerçekleştirmiştir. Her ne kadar başvurunun kabul edilmeyeceğini bilerek başvuru yapmış olsalar da bu gelişme sonucunda Türk Kadınlar Birliği'nin güvenilirliğini zedelenmiştir. Bu gelişme sonrasında ise Birlik tarafından daha fazla konferanslar, kurslar düzenlenmiş ve kadınlar sesleri daha fazla duyurmaya başlamıştır (Yüceer,2008:138-146).

1927 yılında yapılan seçimlerde Türk Kadınlar Birliği'nin aday göstermesi haberi basında oldukça büyük bir etki yaratmıştır. Ancak olumlu tepkilerin yanı sıra idari makamların Birliğin aday göstermesine karşı müdahalesi de söz konusu olmuştur. Gerçekleşen bu müdahale Birliğin önde gelen isimlerinden Nezihe Muhiddin'in tasfiyesi ile sonuçlanmıştır. 1927 yılında Türk Kadınları Birliği Mart ayında yıllık kongresinde Nezihe Muhiddin, Birliğin suçlu çocuklar hakkında yaptığı çalışmalar, fakir kadınlara yapılan yardımlar, kadının toplumsal hayattaki konumu, kadın-erkek eşitliği için kadının siyasal hayatta yer alması gerekliliği gibi konulara yer verdiği bir konuşma yapmıştır. Ardından yapılan seçimle Birliğin geçici başkanlığına Şadan Hikmet Hanım ve Vedat Bey, kongre başkanlığına Nezihe Muhiddin seçilmiştir. Nezihe Muhiddin'in Birliğin üç yıllık çalışmasına ait raporu okumasının ardından rapor kabul edilince yeni eklenecek maddeler okunmuştur. Ancak yapılacak değişiklikler Birlik içerisindeki tartışmayı daha da arttırmıştır. Bu gelişme üzerine Nezihe Muhiddin, Birliğin bir hayır Cemiyeti olmadığını kadının siyasi haklarını talep eden bir cemiyet olduğu söylemesi sonrasında tartışmalar daha da alevlenmiş, toplantıda bulunanlar kadının siyasi haklarını kazanması için daha erken olduğunu savunmuşlardır. Bunun üzerine Nezihe Muhiddin, kadının hayat standardını yükseltmenin asıl amaçları olduğunu ifade etmiş ve bu fikrini savunmuştur (Kartal, 2005:105).

Zamanla Türk Kadın Birliği yönetiminde bulunan Nezihe Muhiddin'e yönelik suçlamaların giderek artması söz konusu olmuştur. Nezihe Muhiddin'e yönelik yolsuzluk iddiaları ortaya atılmış olsa da aslında bu iddiaları asıl hedefin, kadınlara siyasal haklar verilmesi konusundaki ısrarcı tavrı olduğu görülmektedir. Nezihe Muhiddin siyasal haklar ile ilgili taleplerinin hayal olduğu ifade edilmiştir. Bazı Türk Kadın Birliği üyeleri Nezihe Muhiddin'in yolsuzluk yaptığına dair demeçler vermeleri üzerine, Nezihe Muhiddin bir basın toplantısı düzenlemiştir. Her şeyin şeffaf olduğunu yolsuzluğun olmadığını içerden ya da dışarıdan inceleme, soruşturma yapılabileceğini ifade etmiş ardından da Türk Kadın Birliği bir komisyon oluşturup iddiaları soruşturmuştur. Yapılan araştırma sonucunda hesaplar incelenmiş ve yolsuzluğa rastlanmamıştır. Nezihe Muhiddin 1927'de yapılacak

olan seçimlerde aday gösterme konusunda ısrarcı tavrını devam ettirmesi üzerine suçlamalar da günden güne artmıştır. Suçlamaların bu denli artması sadece Türk Kadın Birliği'ni değil bürokrasinin de dikkatini çekmiştir. Türk Kadın Birliği'nde detaylı bir soruşturma ve inceleme başlatılmıştır. Birçok doküman ve belgeye el konulmuştur. Yapılan soruşturmalar sonucunda Nezihe Muhiddin'in Birliğin kasasından 500 lirayı kendi çıkarları için kullandığı, Nezihe Muhiddin ve diğer bazı Birlik yönetiminde bulunan yöneticilerin Türk Kadın Birliği'ni ikametgâh olarak kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine yönetim kurulunca Nezihe Muhiddin Birlikten tasfiye edilmiştir. Nezihe Muhiddin tasfiyesi üzerine olağanüstü bir kongre yapılmak istemiş ancak İstanbul Emniyeti bu talebi reddetmiştir. Türk Kadın Birliği içerisinde bulunan muhalif grup ise kongre için izin almayı başarmıştır. Eylül ayında muhalifler Türk Ocağı Genel Merkez'inde bir kongre gerçekleştirmiştir. Kongre başkanlığı Latife Bekir yapmış, kongrede Şadiye Hanım Türk Kadın Birliği Başkanı olmuştur. Yeni yönetimin ilk icraatı Nezihe Muhiddin'in Birlikten uzak tutulması olmuştur. Safiye Hanım bir süre sonra rahatsızlanmış ve Birlik Başkanlığına Latife Bekir geçmiştir (Kaçar, 2020: 102).

Nezihe Muhiddin Birlikten tasfiye edilmesinden sonra köşesine çekilerek edebiyatla ilgilenmiştir. Nezihe Muhiddin'in tasfiyesi ile Cumhuriyet Döneminde açıkça siyasi muhalefet yapan Türk Kadın Birliği tabiri caizse yola sokulmuş ve boyun eğdirilmiştir. Hayal peşinde koşmakla suçlanan Nezihe Muhiddin'in kadınların siyasi hayatta var olmaları gerektiğine dair fikirleri ve mücadelesi kadınların siyasi haklarını kazanmalarında önemli bir rol oynamıştır.

Latife Bekir Başkanlığı döneminde Kadınlar Birliği farklı bir çizgide faaliyetlerini sürdürmüştür. Eski dinamik yapısından, kararlı yapısından uzaklaşmıştır. Yönetim kurulu dahi zor toplanır hale gelmiştir. Kadınlar Birliği ilk kuruluş yıllarında ki gibi hayırsever bir dernek gibi çalışmaya başlamıştır. Latife Bekir kadınların siyasi hakları konusunu zamana yayılması gerektiğini düşünen biriydi. Latife Bekir döneminde Türk Kadın Birliği, hükümetle iyi ilişkiler geliştirilmiş ve muhalefet edilmemiştir. Kadınlar Birliği 1930'lu yıllarda uluslararası kurultay ve kongrelere katılarak kadınların yerelde siyasi hak kazanımını dile getirmiştir. Çok partili hayata geçiş denemeleri sürecinde, yerel seçimlerde Latife Bekir ve beraberindeki kadınlar CHF'den aday olmuşlar ve seçimler sonucunda Belediye Şehir Meclisi'ne girmişlerdir. 1934 genel seçimlerinde kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde edene kadar da Birlik, kadınların haklarını savunucusu olmuştur. 1935 yılında Latife Bekir Başkanlığı'nda 12. Uluslararası Kadın Birliği Kongresi toplam 32 ülkeden yaklaşık olarak 500 kadının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongre; barış, kadınların medeni hakları ve siyasi haklarının verilmesi konuları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Kongre sonunda ise Türk Kadın Birliği fesh edilmiştir. Türk Kadınlar Birliğinin kendini fesh etme sebebi olarak kadınların siyasi haklarını elde ettiği ve artık Birliğe ihtiyaç kalmadığı gösterilmiştir. 1949 yılında ise Birlik Latife Bekir tarafından bir kez daha açılarak faaliyetlerine başlamıştır (Ökten, 2002: 183,186).

4. CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA SEÇİMLERDE KADINLARIN VARLIĞI MESELESİ

Cumhuriyetin ilanından sonra yürürlüğe giren 1924 Anayasa'nda siyasi haklar bakımından kadın erkek eşitliği söz konusu değildi. Milletvekili seçilebilmek için erkek ve 30 yaşını bitirmek şartı aranırken milletvekili seçmek için 18 yaşını doldurmuş erkeklere seçme hakkı veriyordu. Tevhid-i Tedrisat ve Medeni Kanun ile kadınların toplumsal anlamda kazandığı haklar kadın üzerindeki baskının ve toplumun değer yargılarını ortadan kaldırmaya başlamıştır. Bu gelişmeler siyasi haklara da yansımış, Türk kadını 1930 yılında

Belediye Seçimlerine katılma hakkını, 1933 yılında Köy Kanun'unda yapılan değişiklikler sonucu köy ihtiyar heyeti ve muhtar seçilme hakkı elde etmiştir. Uzun süren mücadeleler sonucunda da 5 Aralık 1934'te yapılan değişiklikler ile Türk kadını genel seçimlerde Seçme ve Seçilme Hakkına kavuşmuştur. Türk kadını İsviçre, Fransa gibi birçok Batı ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur. Fransa 1944, Yunanistan, 1952, İsviçre 1974 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı vermiştir. Türk kadını siyasal haklarını kazandığında bu hakka sahip ülke sayısının 28 olması Türk kadının dünyaya karşı toplumsal ve siyasal gücünün göstergesinin en büyük kanıtı olmuştur (Konan, 2011: 166-169).

3 Nisan 1930 tarihinde Belediyeler Kanunu ile Türk kadını yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. 1930 yerel seçimleri ilk çok partili seçim olması ilk kez iki partinin yarıştığı seçimler olması nedeniyle yapılan reformların ne derece kabul gördüğünün de bir göstergesi olmuştur (Kartal, 2016: 185). Belediye seçimleri İstanbul ve İzmir yoğun olarak seçimlerin yapıldığı yerler olmuş, seçim sonuçlarına göre de kadınların belediye meclislerine girmeleri hatta belediye başkanı olmaları gerçekleşmiştir.

1930 belediye seçimlerinde rekabetin ve yoğunluğun çok olduğu iki il İzmir ve İstanbul olmuş, İzmir'de Serbest Cumhuriyet Fırkasının 68 kişilik aday listesinde 3 kadın aday, Cumhuriyet Halk Fırkasının aday listesinde iki kadın aday yer almıştır (Erzen, 2011, 665). İstanbul seçimlerinde ise aday gösterilenlerin sayısına bakıldığında Cumhuriyet Halk Fırkasının kadın aday sayısı daha fazla olduğu görülmektedir. Serbest Cumhuriyet Fırkası kadın aday olarak; Nezihe Muhiddin, Makbule Hanım, Suat Derviş'i aday göstermiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası kadın aday olarak; Seniye Cenani Hanım, Nakiye Hanım Ayşe Remzi, Latife Bekir, Safiye Hüseyin, Refika Hulusi Behçet Hanım, Rana Sani Yaver gibi isimleri aday göstermiştir. Bunun yanında Sabiha Zekeriya Hanım'da bağımsız aday olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkasından aday olan kadınlar üye seçilemezken Cumhuriyet Halk Fırkası listesinde yer alan Rana Sani Yaver, Refika Hulusi, Aysel Remzi Hanım, Nakiye Hanım, Latife Bekir İstanbul Şehir Meclisi'ne girmişlerdir (Kartal, 2016: 191).

Kadınların siyasal haklar elde etmeye başlamasıyla birlikte 26 Ekim 1933'te 2349 Sayılı Kanunla kadınlar köy ihtiyar heyeti ve köy muhtarı olarak seçme ve seçilme hakkına kavuşmuştur. Aydın Karpuzlu Nahiye merkezi olan Demircidere Köyünde de muhtar seçimi yapılmış sekiz aday içerisinde sadece Gül Hanım tek kadın adaydır. Okur-yazar olan ve halk tarafından sevilen bir kişi olan Gül Hanım muhtarlık seçimlerini kazanmıştır. Gül Hanım muhtar seçilmesinden, Köy Kanun'unda yapılan değişiklikler ve Batı'da ihtiyar heyeti ve muhtar seçilmesine yönelik haberler basında yoğun olarak yer almaya başlamıştır. Seferihisar Doğanbey Nahiyesi Agoma Köyünde de ihtiyar heyeti seçimlerinde ihtiyar heyeti azalığına Emine ve Fatma Hanımlar seçilmiştir. Gül Hanım muhtarlığı döneminde birçok icraat yapmıştır. Köylü arasında dayanışmayı arttıran, köyün diğer merkezlerle ulaşmasını sağlayan ve gençlere yönelik faaliyetler yapmıştır. Kız çocuklarının eğitimine ve eğitim konusuna da önem vermiştir (Güneş, 2010: 178-181).

1935 yılında yapılan genel seçimler tek partili, iki dereceli ve kadınların ilk kez katılımı ile yapılan genel seçim olmuştur. Seçimlere kadınların katılımı oldukça fazla olmuştur. Seçimlere katılım % 80'i bulmuştur. İstanbul, Ankara, İzmir'de oy verenlerin % 45'ini kadınlar oluşturmuştur. Kadınların katılımının fazla olması kadınların siyasal hayata katılımı ve demokrasi için önemli bir gelişme olarak kabul etmek gerekir (Gök ve Kılınççeker, 2019: 51-52). 1935 yılında yapılan genel seçim sonuçlarına göre 383 erkek ve 17 kadın milletvekili seçilmiştir. Kadınların Mecliste tüm milletvekilleri içerisinde oranı ise % 4,8 olmuştur. Meclise girmeyi başaran kadınların yaşlarına bakacak olursak, en genç 32

yaşında Fatma Memik en yaşlı ise 70 yaşında Hatice Özgener'dir. En yüksek yaş aralığı % 61 oran ile 30-40 yaş arasındır. Meclis kürsüsünde ilk konuşmayı ise Nakiye Elgün yapmıştır. (Erzen,2011:673).

5. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİNDE PARTİLER VE KADINLAR

Halk Fırkası adıyla kurulan ilk siyasi parti, 11 Eylül 1923'te İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe vererek Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır. Partide; Refik Saydam, Celal Bayar, Sabit Sağıroğlu, Münir Hüsrev Göle, Kazım Hüsnu, Saffet Arıkan, Zülfü Bey, Cemil Uybadın ve genel sekreter olarak da Recep Peker yer almıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası 1935'te CHP adını almıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ilk yıllarda tek siyasi parti olmuştur. Parti kurulduğunda parti yönetmeliğinde kadınlarla ilgili bir madde bulunmamaktadır.1923'te Cumhuriyet Halk Fırkası parti yönetmeliğinde parti üyeleri arasında cinsiyet ayrımcılığı yapmayacağını belirtmiştir. Kadınların belediye seçimlerinde yer alması ile Cumhuriyet Halk Fırkası kadın adaylara da yer vermiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası 1930 yerel seçiminde kadın adaylara yer vererek kadınların belediye meclisine girmesini sağlamıştır (Altındal, 2007:7 9).

Cumhuriyetin ilk muhalefet partisi Mustafa Kemal Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, İsmail Canpolat, Adnan Adıvar, Hüseyin Avni Ulaş gibi isimler tarafından 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası adıyla kurulmuştur.

Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası programında, âdem-i merkeziyetçi, özgürlükleri öne çıkaracak ve dinsel inançlara saygılı olacaklarını hususlarına yer vermiştir. 1925 Şubat ayında Şeyh Sait İsyasının patlak vermesinin ardından, İsyana katılanların yargılanması için olağanüstü yetkilerle donatılmış İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur (Uzun, 2013:118).

Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasının Şeyh Sait İsyasına karıştıkları gerekçesiyle 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır. Partinin kapatılmasının ardından yaklaşık bir yıl sonra Partinin yöneticileri, Atatürk'e düzenlenen İzmir Suikastı'na karıştıkları gerekçesiyle İstiklal Mahkemeleri'nde yargılandılar. Yargılamalar sonunda kanıtların yetersizliği nedeniyle bir kısmı beraat ettiler bir kısmı ise hapis cezaları ile cezalandırıldılar. Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasının yöneticileri ve üyeleri süreç içerisinde devrimlerin yapılışına ve Atatürk'e muhalif oldukları gerekçesiyle siyasetin dışında bırakıldılar (Kongar, 2007: 138-139).

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Parti programında, Türk siyasal hayatında varlık gösterdiği oldukça kısa süre içinde kadınların siyasete dâhil edilmesine veya kadınların siyasete dâhil edilmesinin gerekliliğine dair bir çalışma, girişim veya bir bildiri yayınlamamış oldukları görülmektedir.

Türkiye'nin tüm dünyada olduğu gibi etkilendiği 1929 Ekonomik Buhranı döneminde yapılan devrimlerin yapılışına tarzına ve hükümetin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle iktidar en önemli tartışma konusu haline gelmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkasının politikalarından memnun olmayan muhalif bir kitle etkin olarak ortaya çıkmıştı. Mustafa Kemal liberal politikaları benimseyen bir parti kurulmasını aynı zamanda da Cumhuriyet Halk Fırkasının politikalarını eleştirmesi, denetlemesi amacıyla çok güvendiği ve yakın arkadaşı olan Fethi Okyar'dan bir muhalefet partisi kurmasını istemiştir. Bu istek üzerine 12 Ağustos 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur (Börklüoğlu, 2019: 44).

Türk Kadınlar Birliği, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması sırasında faaliyetlerine devam ettirmiş, Serbest Cumhuriyet Fırkasına bireysel olarak katılımlar olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkasına üye kayıtlarının alınmasıyla ilgili basında yapılan haberlere göre üyelerin çoğu kadındır. Başta Nezihe Muhiddin olmak üzere İstanbul ilinde 300 kadının Serbest Cumhuriyet Fırkasına katıldığı haberleri basında yer almıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkasına katılanlar arasında kadınların hakları için mücadele eden dönemin öncü kadınlarından Makbule Hanım ve arkadaşı Adile Hanım'da vardır. Adile Hanım Şehir Meclisine aday gösterilirken Serbest Cumhuriyet Fırkasının ilk kadın üyesi Makbule Hanım olmuştur. Makbule Hanım bir konuşmasında Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş amacını ve Partiye katılma sebebini şu şekilde ifade etmektedir:

“Yüksek maksatlarla ve millete, Memleketeye büyük hizmetler emeliyle SCF teşekkül etti. Bu Fırkanın milletin memleketin bütün ihtiyaçlarını düşüneceği ve refaha ulaştıracağı kanaatiyle Ali Fethi (Okyar) Beyefendiye olan büyük itimadım dolayısıyla intisap ettim, iki fırka yekdiğerinin düşmanı değil kardeşidir. Birbirlerinin hatalarını görür ve tashih ederlerse hedefe daha çabuk vasil oluruz. Bugün kadınlık erkeklilik meselesi yoktur, vatan meselesi vardır. Bugün için kâfidir.” (Kartal,2016:183).

Cumhuriyetin ilk yıllarında çok partili hayata geçiş sürecinde de kadınlar siyasal hayata katılım mücadelesini devam ettirirken, dönemin siyasi liderlerinin de başta Atatürk olmak üzere kadınlara destek verdikleri görülmektedir.

SONUÇ

Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün yeniliklere öncülük etmesiyle Türk Kadınına verilen haklar genişlemiştir. Türk kadını Cumhuriyetin ilanı sonrasında sosyal, ekonomik ve siyasi birçok hak elde etme imkânına sahip olmuştur. 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü ile kızların ve erkeklerin eşit şartlarda eğitim görmeye başlaması mümkün hale geldi. Kadın ve erkek ilk kez Medeni Kanunun kabulü ile eşit konuma getirilmiş oldu. Türk Kadınının toplumsal statüsünün değişmesi, Cumhuriyet döneminde yapılan reform hareketlerinin sonucunda olmuştur. Kadının kamusal alanda siyasi ve sosyal haklar elde etmesi aşamalı olarak gerçekleşmiştir. 1926'da Türk Medeni Kanun kabul edilmesinden sonra kadınlar boşanma, velayet hakkı, mallarda da tasarruf hakkı gibi haklara sahip oldular. Bugünkü Türk kadınının sahip olduğu imkânlar, II. Meşrutiyet süresince İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadınlar konusunda verdiği mücadelelerin bir ürünü olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte kadınlara verilen siyasal hakların artmasıyla kadınlar daha etkin olarak siyasal hayata katılmaya, siyasetin içinde yer almaya başlamıştır.

Kadınların siyasal katılımı demokrasi ve çağdaşlaşmanın vazgeçilmez koşuludur. Türk siyasal hayatında kadın her zaman toplumsal yaşamın her aşamasında var olmuştur. Cumhuriyet ile birlikte kadının hak ettiği toplumsal statüye kavuşması yolunda sayısız yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerin hayata geçirilmesinde, uygulamaya konulmasında dönemin yöneticilerinin kadın meselesine yaklaşımını da göz ardı etmemek gerekir. Kadın Halk Fırkasından Kadınlar Birliđine uzanan sivil kadın örgütlenmesi kadınlar için siyasal hakların elde edilmesi sürecinde önemli rol oynamıştır. Gerek Kadın Halk Fırkası gerekse Türk Kadınlar Birliği, kadınların haklarının iyileştirilmesi için öncü olmuşlar, dönemin aydın kadınları ile birlikte Türk kadını için siyasal hakların savunuculuğunu yapmışlardır. Kimi dönemler siyasete uzak kalmak durumunda kalsalar da siyasal haklar onların en temel amacı olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde demokrasinin vazgeçilmezi olan Seçimler ve partilerin

kadınların siyasal katılımın temellerinin atılmasında katkıları olmuştur. Seçimlerde aday gösterilmeleri muhtar, belediye başkanı, milletvekili olmaları sonraki dönemlerde kadınlara örnek olmuştur. Kadınlarda kamusal alana dâhil olmuşlar ve kadınların uzun yıllar mücadelesini verdikleri Meclise girme hedefi başarıya ulaşmıştır. Türk kadınının Kurtuluş Savaşı, Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyetin ilan edilmesi süreçlerinde verdikleri katkılar unutulmamıştır. Türk kadınının hak ettiği yere kavuşması için en büyük destek de Mustafa Kemal Atatürk'ten gelmiştir.

Birçok ülke kadınlarından daha önce Türk kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmiş olmasına rağmen, günümüze kadar ve günümüzde Türk kadınının siyasal haklarını tam anlamıyla kullanıp kullanamadıkları sorusunu akla getirmektedir. Bu soruya cevap ararken kadın erkek eşitliği çerçevesinde siyasal fırsatların, siyasal kaynakların ve siyasal hakların kullanımında gerçek anlamda bir eşitlik olması gerektiği kanaatindeyiz. İktidarların kapsayıcı politikalarla ailede, eğitimde, çalışma hayatında ve iş hayatında kısaca toplumsal hayatın bütün alanlarında eşitliğin sağlanması gerekmektedir. Demokratik bir toplum için kadınların mutlaka siyasal katılım hakkını tam anlamıyla kullanması ve yönetiminde söz sahibi olmasının bir zorunluluk olduğunu bilinmelidir.

KAYNAKÇA

- Altındal, Y. (2007) Kadının Siyasal Katılım Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Börklüoğlu, L. (2019) Tanzimat'tan Günümüze Türk Siyasal Hayatı, Dora Yayınları, Bursa
- Ediz, Z. (1995) Kadınların Tarihine Giriş, Adım Yayıncılık, İstanbul.
- Erzen, M.,Ü. (2011) Tarihi, Kültürel ve Sosyal Paradigmaları İle Siyaset, Derin Yayınları, İstanbul.
- Genç,E.,N. (2018)Cumhuriyet Dönemi Türk Siyasetinde Cinsiyetçilik, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Tezi,İstanbul.
- Gök, S., Kılınççeker, Ö. (2019) Türk Kadının Siyasete Giriş Süreci ve İlk Kadın Saylav Mihri İffet Pektaş, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 4,Sayı 8,s 48-84.
- Güneş, G.(2010) Türk Kadının Muhtarlık Ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı (Gül Esin Hanım),Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt 4,Sayı 20, s 171-190.
- Kaçar, A.(2020) Kadınlar Halk Fırkası'ndan Türk Kadınlar Birliği'ne Kadın Hareketi ve Basında Yansıması(1923-1935), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Kaplan, L. 1998. “ Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Kartal ,C.,B.,(2016) Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2 ,Sayı 3,s 165-197.
- Kartal, C.,B. (2005) Türkiye'de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanma Süreci ve 1930 Belediye Seçimleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası

İlişkiler Anadilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Konan, B. (2011) Türk Kadının Siyasi Haklarını Kazanma Süreci, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 60,Sayı 1,s 157-174.
- Kongar, E. (2007) Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk, Remzi Kitabevi, Ankara
- Metintaş, M.,Y. (2018) Nezihe Muhittin ve Türk Kadının Siyasi Haklar Mücadelesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarihi Dergisi, Cilt 2,Sayı 3, s 74-97
- Ökten, N. (2002) 1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi, Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 219, s 183-186.
- Toprak, Z. (1986) İstanbul Uluslararası “ Feminizm Kongresi” ve Barış, Düşün,
- Uzun, T. (2013) İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Orion Kitabevi, Ankara.
- Yıldız, H. (2015) Türkiye’de Kadınların Siyasi Haklar Mücadelesi ve Nakiye Elgün, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yüceer, S. (2008) Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadının Siyasal Haklarının Tanınması, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 9,Sayı 14, s 131-151
-